

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2449

Vragen van het lid **Alkaya** (SP) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over *de impact van coronavirus (COVID-19) op de internationale ontwikkelingssamenwerking* (ingezonden 27 maart 2020).

Antwoord van Minister **Kaag** (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking), mede namens de Minister van Financiën (ontvangen 14 april 2020).

Vraag 1

Houdt u de situatie van de verspreiding van het coronavirus in ontwikkelingslanden in de gaten?

Antwoord 1

Ja. Het Ministerie houdt de cijfers over de verspreiding nauwlettend in de gaten. WHO heeft een dashboard waar dagelijks situatie op mondiaal niveau gevolgd kan worden. <https://experience.arcgis.com/experience/685d0ace521648f8a5beeeee1b9125cd>

Vraag 2

Wat is uw appreciatie van de effectiviteit van maatregelen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voor ontwikkelings- en conflictgebieden?

Antwoord 2

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voert zelf geen maatregelen uit, daarvoor zijn de autoriteiten van ieder land verantwoordelijk. De rol van de WHO is het ontwikkelen van aanbevelingen en handleidingen, en het bieden van technische ondersteuning in brede zin, waaronder laboratoriumcapaciteit, beschermende kleding en trainingen voor gezondheidswerkers en anderen. Het is waarschijnlijk vanwege de omvang van de vraag en de snel wijzigende situaties per land dat de WHO er niet in slaagt adequaat te adviseren over de prioritaire maatregelen in elke individuele nationale context en in elk stadium van de epidemie. Wij hechten er echter aan het internationaal leiderschap van de WHO te ondersteunen; hetgeen zij momenteel veel beter uitvoert dan in eerdere crises.

Vraag 3

Deelt u de zorgen omtrent de preventieve maatregelen afgekondigd door de WHO voor ontwikkelingslanden, waar een tekort aan schoon water en fysieke ruimte opvolgen van de instructies «handen wassen» en «social distancing» vrijwel onmogelijk maakt?¹

Antwoord 3

Ja. De door de WHO algemeen aanbevolen maatregelen van «handen wassen» en «social distancing» zijn inderdaad problematisch voor veel mensen in ontwikkelingslanden. WHO hanteert overigens sinds kort het begrip «physical distancing» in plaats van «social distancing», omdat juist sociale ondersteuning en solidariteit van groot belang zijn in deze situatie.

Vraag 4

Wordt er door de WHO gewerkt aan specifieke (preventieve) maatregelen voor gebieden waar schoon water en «social distancing» niet mogelijk zijn, zoals in vluchtelingenkampen en sloppenwijken? Zo nee, waarom niet? Bent u bereid hiertoe op te roepen?

Antwoord 4

Zie ook vraag 2. Binnen het VN-systeem richten UNICEF (*Education en WASH cluster lead*) en UNHCR (*Camp Coordination and Camp Management; Shelter; and Protection cluster lead*) zich in samenwerking met de WHO en andere partners op de preventie van de verspreiding van COVID-19 in kampen en arme stedelijke gebieden. Zij doen dit door specifieke WASH-activiteiten (zoals het uitdelen van schoon water, zeep en hygiënekits en voorlichting over het voorkomen van besmetting), het trainen van hulpverleners, en bijvoorbeeld het verstrekken van *Personal Protective Equipment* (PPE). Zij hebben in hun analyse van de COVID-19 pandemie speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Bevolkingsdichtheid en beperkte toegang tot en kwaliteit van basisvoorzieningen zoals water, sanitaire voorzieningen en gezondheidszorg maakt mensen in kampen en arme stedelijke gebieden extra kwetsbaar.

Vraag 5

Wat doet u momenteel bilateraal, in EU-verband en binnen de gepaste internationale instellingen om versneld de toegang tot schoon water in de meest kwetsbare gebieden te verbeteren?

Antwoord 5

Nederland stelt een pakket van EUR 100 miljoen beschikbaar om de impact van de COVID-19 pandemie in ontwikkelingslanden te mitigeren. Daarin kiest Nederland zoveel mogelijk voor bestaande financieringskanalen en coördinatiestructuren. Als onderdeel van het pakket van EUR 100 miljoen investeert Nederland in preventie om verdere verspreiding van COVID-19 tegen te gaan. Zo ontvangt UNICEF een extra bijdrage ten behoeve van inspanningen op het terrein van water, sanitatie en hygiëne (WASH) van EUR 7,5 miljoen. Bijdragen aan het COVID-19 Strategic Preparedness and Response Plan van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de geïntegreerde response van de VN via het Multi Donor Trustfund (totaal EUR 22,5 miljoen) komen ook voor een deel ten goede aan WASH.

In samenwerking met onze bilaterale, Europese en VN-partners zorgen we er daarnaast voor dat bestaande programma's gericht op basisvoorzieningen water, sanitatie en hygiëne ondanks de pandemie zo goed mogelijk in uitvoering blijven en worden overheidsmaatregelen ondersteund. Zo zetten we er bijvoorbeeld op in dat waterproductie ook tijdens een «lock down» mogelijk blijft. Tevens worden campagnes voor hygiëne (handen wassen) aangepast aan de COVID-19 dreiging en wordt er met prioriteit gewerkt aan toegang tot water en zeep in kwetsbare gebieden.

¹ Al Jazeera, 22 maart 2020, «In Africa, social distancing is a privilege few can afford», <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/africa-social-distancing-privilege-afford-200318151958670.html>

Vraag 6

Bent u bereid om het ontwikkelingsbeleid waar mogelijk aan te passen om bestrijding van het coronavirus in ontwikkelingslanden (mede)mogelijk te maken, zowel met de focus op gezondheid als economische maatregelen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke manier?

Antwoord 6

De Nederlandse ontwikkelingsinzet is gericht op het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen. Door de snelle verspreiding van het COVID-19 virus wordt het behalen van de ontwikkelingsdoelen maximaal onder druk gezet. Juist nu is het van belang waar mogelijk betrouwbaar donor te zijn en waar mogelijk de Nederlandse bijdragen aan ontwikkeling in de armste landen te continueren. Waar nodig zal herschikking van activiteiten plaatsvinden, om zo de inzet op preventie in, humanitaire hulp voor en weerbaarheid van ontwikkelingslanden te vergroten. Nederland stelt daarom nu ook EUR 100 miljoen beschikbaar ten behoeve van het bestrijden van de COVID-19 pandemie in ontwikkelingslanden.

Vraag 7

Bent u op de hoogte van de geldvlucht uit ontwikkelingslanden door het terugtrekken van nu al 83 miljard dollar aan investeringen?² Zo ja, wat vindt u daarvan?

Antwoord 7

Ja, de kapitaaluitstroom is bijzonder zorgelijk. De door COVID-19 veroorzaakte onzekerheid op financiële markten leidt tot een vlucht naar veiligheid, met een tekort aan buitenlandse financieringsmogelijkheden voor opkomende en ontwikkelingslanden tot gevolg, alsmede een stijging van de kosten van financiering. Daarnaast zijn veel ontwikkelingslanden voor buitenlandse inkomsten en buitenlandse valuta afhankelijk van toerisme, export van grondstoffen en afdrachten van arbeidsmigranten aan hun thuisfront. Ook deze inkomsten lopen nu sterk terug, waardoor de beschikbaarheid van harde valuta en de belastinginkomsten verder afnemen. Deze omstandigheden maken het voor veel landen lastig om op korte termijn aan hun financiële verplichtingen te voldoen en middelen beschikbaar te maken voor gezondheidszorg en sociaal-economische maatregelen. De schuldpositie van veel lage inkomenslanden was al zorgelijk voor de uitbraak van COVID-19 en verslechtert door de pandemie in veel landen naar verwachting verder. Nederland steunt de internationale financiële instellingen bij het formuleren van adequate nationale en internationale beleidsresponses om deze schokken op te vangen.

Vraag 8

Steunt u de maatregelen zoals opgeroepen door het Internationaal Monetair Fonds (IMF) aan de G20-landen? Zo ja, wat onderneemt u voor acties dit te helpen realiseren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

Nederland maakte zich al voor de COVID-19 crisis zorgen over de snel toegenomen schulden in veel lage-inkomenslanden. De economische effecten als gevolg van de pandemie zullen naar verwachting leiden tot een verdere verslechtering van die situatie. Het kabinet staat welwillend tegenover de genoemde oproepen tot een betalingsmoratorium. De armste landen (IDA-landen) krijgen daardoor namelijk de gelegenheid om de vrijgevallen middelen te gebruiken voor de bestrijding van het virus en om de negatieve economische effecten van de pandemie op te vangen. De details van de vormgeving van een moratorium zijn daarbij van groot belang, zowel om de effectiviteit daarvan te vergroten alsook om solidariteit onder de crediteuren te waarborgen. Nederland zet daarom in om zoveel mogelijk crediteuren te laten aansluiten bij dit initiatief, waaronder de G20,

² International Monetary Fund, 23 maart 2020, «IMF Managing Director Kristalina Georgieva's Statement Following a G20 Ministerial Call on the Coronavirus Emergency»
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/23/pr2098-imf-managing-director-statement-following-a-g20-ministerial-call-on-the-coronavirus-emergency>

China en het Institute of International Finance, waar private crediteuren vertegenwoordigd zijn. Doel is om de verschillende typen crediteuren daarbij dezelfde voorwaarden te laten hanteren. Nederland draagt deze positie uit in de daarvoor relevante internationale gremia, zoals de Club van Parijs, het IMF en de Wereldbank en zal hiertoe ook oproepen in EU-verband.

Vraag 9

Steunt u de oproep van het IMF voor het inzetten van een significante injectie van Special Drawing Rights (SDR) om zwakke economieën te ondersteunen hun financiën vrij te maken voor preventie en bestrijding van het coronavirus? Zo ja, hoe groot moet het pakket van SDR's volgens u zijn en wordt dat gedeeld door andere IMF-leden?

Antwoord 9

Om het hoofd te bieden aan de verslechtering van financieringscondities in lage-inkomenslanden (LIC's) en opkomende economieën, kijkt het IMF op dit moment naar de mogelijke aanvullende maatregelen, waaronder een generieke allocatie van *Special Drawing Rights* (SDR).

Een generieke SDR allocatie zorgt ervoor dat reserves toegekend worden aan alle centrale banken van de leden van het IMF en is daarmee een potentieel krachtig instrument. Tegelijkertijd komen bij een dergelijke generieke SDR allocatie, ca. 60% van de SDRs, terecht bij ontwikkelde economieën die de aanvulling naar verwachting niet nodig hebben, omdat zij geen tekort aan reserves ervaren. Het is daarom de vraag of een allocatie van SDRs het meest efficiënte en effectieve instrument is om de huidige problematiek aan te pakken. Een SDR allocatie vergt daarnaast een ophoging van de Nederlandse garantie aan De Nederlandsche Bank zoals die staat op de begroting van het Ministerie van Financiën.

Nederland steunt de aanpak van het IMF om snel de mogelijkheden in kaart te brengen hoe landen kunnen worden geholpen. Nederland kijkt uit naar de verdere onderbouwing van het IMF en zal de voorstellen als integraal pakket bestuderen.

Wanneer er tot een dergelijke aanvulling wordt besloten door de leden van het IMF en die gepaard gaat met budgettaire gevolgen voor Nederland zal de Kamer hier tijdig over worden geïnformeerd.

Vraag 10

Heeft Nederland nog bilaterale schuldenaflossing lopen met ontwikkelingslanden? Zo ja, gaat u gehoor geven aan de oproep van de Afrikaanse landen, IMF en Wereldbank om schuldaflossingen op te schorten voor de rest van 2020 zodat extra financiële injecties niet terugvloeien naar Nederland maar in plaats daarvan gaan naar de bestrijding van het coronavirus?^{3, 4}

Antwoord 10

Nederland is reeds vele jaren geleden gestopt met het verstrekken van ontwikkelingssamenwerking in de vorm van leningen aan ontwikkelingslanden. De bestaande leningenportefeuille, ondergebracht in de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO), wordt daardoor afgebouwd. Door het zeer concessionele karakter van de leningen is dit een langdurig proces. In overleg met de andere leden van de Club van Parijs en de G20 onderzoekt Nederland de mogelijkheden tot het inlassen van een tijdelijke opschorting van de schuldaflossingen van ontwikkelingslanden onder de NIO-portefeuille. Hiermee ontstaat bij deze landen in potentie begrotingsruimte om de gevolgen van een uitbraak te bestrijden.

Nederland heeft nog wel een aantal lopende bilaterale betalingsregelingen in het kader van de Club van Parijs. Net als bij de NIO-leningen is Nederland op

³ The World Bank, 17 maart 2020, «World Bank Group Increases COVID-19 Response to \$ 14 Billion To Help Sustain Economies, Protect Jobs», <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/03/17/world-bank-group-increases-covid-19-response-to-14-billion-to-help-sustain-economies-protect-jobs>

⁴ The Guardian, 25 maart 2020, «Africa leads calls for debt relief in face of coronavirus crisis», https://www.theguardian.com/global-development/2020/mar/25/africa-leads-calls-for-debt-relief-in-face-of-coronavirus-crisis?CMP=Share_AndroidApp_WhatsApp

dit moment met de andere leden van de Club van Parijs in overleg over een tijdelijke opschorting van de betalingstermijnen van de vorderingen op deze landen.

Vraag 11

Bent u bereid diplomatieke en politieke acties te ondernemen om in EU-verband te pleiten voor onvoorwaardelijk opschorten van bilaterale, multilaterale en private schuldenaflossing? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 11

Als gezegd baart de schuldenpositie van veel ontwikkelingslanden het kabinet zorgen en Nederland steunt de oproep van Afrikaanse landen, het IMF en de Wereldbank om schuldaflossingen te bevriezen. Nederland zet zich daarom binnen de EU, maar ook in andere multilaterale kaders, zoals binnen het IMF, de Club van Parijs en de Wereldbank, in om alle betrokken partijen eerder genoemde voorwaarden bij te laten dragen aan schuldverlichting.

Vraag 12

Wat is uw appreciatie van de toespraak van de voorzitter van de Wereldbank d.d. 23 maart 2020?⁵

Antwoord 12

In zijn interventie tijdens de vergadering van de G20 Ministers van Financiën van 23 maart jl. en de daaropvolgende verklaring⁶ heeft President Malpass de respons van de Wereldbank op de COVID-19-crisis toegelicht. Dit betreft zowel USD 14 miljard aan versnelde crisisfinanciering voor landen ten behoeve van gezondheidssystemen en bedrijven via de Fast Track COVID-19 Facility (FTCF), als USD 150 miljard aan totale Wereldbankgroepfinanciering om de komende 15 maanden om de socio-economische gevolgen van COVID-19 het hoofd te bieden. Daarnaast heeft President Malpass zijn zorgen geuit over de effecten van de crisis op de al zorgwekkende schuldenpositie in de armste en meest kwetsbare landen en een pleidooi gehouden voor een opschorting van schuldendienstbetalingen aan alle officiële bilaterale crediteuren door IDA-landen.

Nederland verwelkomt de proactieve, tijdige en adequate respons van de Wereldbank via FTCF en moedigt de Wereldbank aan om bij de implementatie nauw te blijven samenwerken met de WHO, het IMF, de VN en andere IFI's. Nederland zal de Wereldbank blijven oproepen om bij de implementatie van de FTCF flexibel te blijven en te letten op landen en bevolkingsgroepen waar de noden het hoogst zijn en daarnaast de «One Health» benadering toe te passen, waarbij versterking van gezondheids- en sociale ondersteuningssystemen hand in hand gaan.

Tevens ondersteunt Nederland het brede financieringspakket van de Wereldbank om de socio-economische gevolgen van COVID-19 het hoofd te bieden. Wat Nederland betreft richt de Wereldbank zich op het beschermen van de meest armen en kwetsbaren (via onder meer sociale vangnetten), het versterken van economische weerbaarheid en versnellen van herstel in de getroffen landen, alsook het ondersteunen van de private sector. Nederland roept de Wereldbank op om bij de uitwerking financiering zo goed mogelijk te laten aansluiten op de analyses van de noden en daarbij het principe van «*recover better*» zoals aangehaald door de secretaris-generaal van de VN, hoog te houden door duurzaam en inclusief economisch herstel na te streven. Nederland vraagt er specifieke aandacht voor de ambities voor duurzaamheid en klimaatimpact, schuldhoudbaarheid en de effecten op de positie van jongeren, vrouwen en andere kwetsbare groepen niet uit het oog te verliezen.

Tot slot maakt Nederland zich net als president Malpass zorgen over de schuldhoudbaarheidsproblematiek in een groot deel van de lage inkomenslanden.

⁵ The World Bank, 23 maart 2020, «Remarks by World Bank Group President David Malpass on G20 Finance Ministers Conference Call on COVID-19», <https://www.worldbank.org/en/news/speech/2020/03/23/remarks-by-world-bank-group-president-david-malpass-on-g20-finance-ministers-conference-call-on-covid-19>

⁶ <https://www.worldbank.org/en/news/speech/2020/03/23/remarks-by-world-bank-group-president-david-malpass-on-g20-finance-ministers-conference-call-on-covid-19>

Vraag 13 en 14

Deelt u de mening dat financiële injecties van de Wereldbank in ontwikkelingslanden momenteel vrij moeten zijn van politieke en economische voorwaarden? Zo ja, pleit Nederland binnen de Wereldbank voor het loslaten van de eis van de Wereldbank dat landen structurele aanpassingen in hun economisch beleid moeten toepassen om hulp te kunnen ontvangen? Zo nee, waarom niet?

Kunt u toezeggen dat u zich gaat inzetten dat alle crisismaatregelen voor ontwikkelingslanden voorwaardenvrij zijn, zodat deze pandemie niet wordt misbruikt om politieke keuzes door te duwen? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 13 en 14

De Wereldbank maakte op 23 maart jl. bekend USD 14 miljard aan versnelde crisisfinanciering beschikbaar te stellen via de Fast Track COVID-19 Facility (FTCF). Deze middelen worden ingezet voor onmiddellijke ondersteuning van landen ten behoeve van financiering van gezondheidssystemen en van bedrijven bij de aanpak van de directe uitdagingen van de COVID-19 uitbraak. Landen zullen deze steun met name ontvangen via projectfinanciering in het kader van context-specifiek vormgegeven landenprogramma's gericht op een effectieve aanpak van de gezondheids crisis. Hierbij gelden geen specifieke economische of politieke voorwaarden. Wel heeft de Wereldbank onverkort aandacht voor bescherming van mens en milieu, gender en integriteitsaspecten in onder FTFC gefinancierde projecten. Ook gaat speciale aandacht uit naar veilige verwerking van medisch afval.

De Wereldbank werkt tevens aan de inzet om de socio-economische gevolgen van de COVID-19 pandemie het hoofd te bieden. De Wereldbankgroep kondigde reeds aan hiervoor de komende 15 maanden USD 150 miljard ter beschikking te hebben voor landen en bedrijven. Dit zal via bestaand instrumentarium van de Wereldbankgroeponderdelen IBRD, IDA en IFC plaatsvinden.

Nederland ondersteunt dit brede financieringspakket, dat wat Nederland betreft zich zou moeten richten op het beschermen van de meest armen en kwetsbaren (via onder meer sociale vangnetten) en het versterken van economische weerbaarheid. Nederland zal de Wereldbank oproepen om duurzaam en inclusief economisch herstel na te streven (*«recover better»*) en vraagt specifieke aandacht voor duurzaamheid en klimaatimpact. Ook schuldhoudbaarheid en de effecten op de positie van jongeren, vrouwen en andere kwetsbare groepen mogen niet uit het oog worden verloren. Het behalen van SDG's staat voorop.

Vraag 15

Bent u op de hoogte van de effecten op werknemers verderop in mondiale productieketens die geraakt worden door het coronavirus, zoals het sluiten van fabrieken in Cambodja, Bangladesh, Sri Lanka en anderen?⁷

Antwoord 15

Ja.

Vraag 16

Bent u bereid stappen te ondernemen om te garanderen dat de financiële injecties ook worden ingezet om inkomenszekerheid te bieden aan werknemers die zonder werk zijn komen te zitten? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 16

Werknemers in toeleveringsketens van bedrijven ondervinden meerdere consequenties van de pandemie, waaronder inkomensverlies. Het kabinet is hierover in gesprek met bedrijven. Voor de financiële injecties die worden

⁷ Business and Human Rights Resource Center, 9 maart 2020, «COVID-19 – time for governments, brands and employers to protect supply chain and precarious workers from hardship and infection», <https://www.business-humanrights.org/en/covid-19-%E2%80%93-time-for-governments-brands-and-employers-to-protect-supply-chain-and-precarious-workers-from-hardship-and-infection>

ingezet ter ondersteuning van Nederlandse bedrijven gelden geen voorwaarden om inkomenszekerheid te bieden aan werknemers in de toeleveringsketen.

Via multilaterale ontwikkelings- en investeringsbanken worden financieringspakketten ingezet die dienen ter ondersteuning van bedrijven die kwetsbaar zijn voor de crisis, bijvoorbeeld door de afhankelijkheid van de verstoorde waardeketens en arbeidsmarkten. IFC maakt hiervoor via versnelde financiering op de korte termijn reeds USD 8 miljard voor vrij, waarbij USD 2 miljard zal worden ingezet om bedrijven direct te ondersteunen. De overige USD 6 miljard wordt aangewend via de *Financial Institutions Response Envelope*, waarmee financiële instellingen nieuwe kredietlijnen voor met name MKB op kunnen zetten voor handelsfinanciering en werkkapitaal. In de context van de landenprogramma's die worden ontwikkeld door de IBRD voor middeninkomenslanden en IDA voor lage inkomenslanden, worden tevens cash transfers als instrument ingezet om inkomenszekerheid te bieden aan de armste en meest kwetsbare delen van de bevolking.

Vraag 17

Deelt u de zorgen over het grote risico dat deze pandemie ervoor zorgt dat de wereldwijde ongelijkheid zal toenemen? Zo ja, wat gaat u hiertegen voor stappen zetten? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 17

Ja, deze zorgen deel ik. De pandemie raakt kwetsbare, gemarginaliseerde groepen en lage inkomenslanden het hardst door beperkte toegang tot gezondheidszorg en zwakke economische posities. Nederland doet, waar mogelijk, multilateraal en samen met gelijkgezinde landen een oproep voor mondiale solidariteit en onderstreept daarmee het «*leave no one behind*-principe». Nederland blijft wereldwijd maatschappelijke organisaties steunen in hun werk om ongelijkheid tegen te gaan en om gemarginaliseerde groepen de ondersteuning te bieden die zij nodig hebben. Door in deze crisis extra flexibiliteit te bieden, zijn deze maatschappelijke organisaties beter in staat de gevolgen van COVID-19 in arme landen en voor gemarginaliseerde groepen te mitigeren.